គោលនៃពុទ្ធសាសនា

ធម្មជាតអ្វីដែលហៅថា

គោលនៃពុទ្ធសាសនា?

ព្រះពុទ្ធវង្ស កិម-ត្វរ

វត្តឧណ្ណាលោម ក្រុងភ្នំពេញ

ដកស្រង់ចេញពីទស្សនាវដ្តីពន្លឺពុទ្ធចក្រ

លេខ១៣ ទី១ កក្កដា ព.ស.២៥០៤ គ.ស.១៩៦១

***

គោលនៃពុទ្ធសាសនា

ធម្មជាតអ្វីដែលហៅថា គោលនៃពុទ្ធសាសនា?

ព្រះពុទ្ធវង្ស គិម-ត្វរ

វត្តឧណ្ណាលោម ក្រុងភ្នំពេញ

ដកស្រង់ចេញពីទស្សនាវដ្ដីពន្លឺពុទ្ធចក្រ

លេខ១៣ ទី១ កក្កដា ព.ស.២៥០៤ គ.ស.១៩៦១

***

មុននឹងដោះស្រាយចំណោទនេះ សូមពណ៌នាអំពីជំនឿរបស់មនុស្សទូទៅ ដែលទាក់ច្ចក់ជាប់ទៅលើសាសនាទីមួយៗ ដូចសេចក្ដីបរិយាយដោយសង្ខេបតទៅនេះ ៖

ធម្មតាមនុស្សដែលកើតមកក្នុងលោក រមែងស្រឡាញ់ជីវិត គឺការចង់រស់នៅជាងអ្វីទាំងអស់ ដោយអំណាចសេចក្ដីស្រឡាញ់នោះឯង គឺមិនចង់ឲ្យជីវិតស្លាប់បាត់ទៅវិញទេ មិនចង់ឲ្យមានឧបសគ្គអ្វីមកប៉ះពាល់ដល់ជីវិត ដែលជាហេតុនាំឲ្យជីវិតវិនាសទៅវិញទេ មិនចង់ឲ្យជីវិតធ្លាក់ចុះកាន់ឋានៈដ៏ថោកទាបទេ គឺចង់ឲ្យជីវិតតាំងនៅដោយឃឹនយូរនិងដោយថ្លៃថ្នូរតែម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះ។ ម្យ៉ាងទៀត បើជីវិតពុំព្រមឋិតនៅតាមបំណងរបស់ខ្លួនឬដោយការឧបត្ថម្ភរបស់ខ្លួនទេ បែរជានឹងឃ្លាតចាកអាយុ គឺជីវិតចាស់ ហើយទៅកាន់ជីវិតថ្មីទៀត ក៏នៅតែមានបំណងមិនចង់ឲ្យជីវិតទៅឋិតនៅក្នុងទីដែលរងទុក្ខដ៏ថោក

ទាប គឺចង់ឲ្យជីវិតទៅប្រតិស្ឋានក្នុងកន្លែងដែលគេសន្មតថាជាទីសម្បូណ៌ដោយសុខតែម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះ។

ដោយមានគោលបំណងដ៏មាំដូចបានពណ៌នាមកខាងលើនេះឯង បានជាមនុស្សទូទៅ តែងមានសេចក្តីភ័យទុក្ខព្រួយចំពោះការប្រែប្រួលនៃជីវិតរបស់ខ្លួនយ៉ាងក្រៃលែង ម្ល៉ោះហើយក៏ខំស្ទុះស្ទាស្វែងរកទីពឹងចំពោះវត្ថុណាមួយ ដែលគេសន្មតថាជាវត្ថុដ៏ស័ក្តិសិទ្ធិផ្សេងៗ ដើម្បីនឹងបានជួយឃុំគ្រងកំដរជីវិត ឲ្យជាទីសង្ឃឹមកក់ក្តៅទុកចិត្តរបស់ខ្លួន ដោយខ្លាចក្រែងបំណងរបស់ខ្លួនពុំបានសម្រេច ព្រោះហេតុនោះ បានជាមនុស្សទូទៅក្នុងលោក បណ្តោតជំនឿរបស់ខ្លួនទៅភ្ជាប់ក្នុងវត្ថុអ្វីមួយដើម្បីជាបង្អែកនៃជីវិត។ ជំនឿនោះបើមិនច្រើនក៏គង់បន្តិចបន្តួចដែរ ដែលគេយល់ឃើញថាជាវត្ថុដ៏ស័ក្តិសិទ្ធិ គួរសង្ឃឹមពឹងពាក់អាស្រ័យ គួរគោរពរាប់អាន ពុំសូវនៅទោលទំនេរ ឥតទីពឹងអ្វីនោះឡើយ។ ឯវត្ថុដ៏ស័ក្តិសិទ្ធិនោះ គេច្រើននិយមយកលទ្ធិជាប្រពៃណីរបស់បុព្វបុរស សម្រាប់ជាតិនីមួយៗ ដែលគេតែងប្រព្រឹត្តកាន់ខ្ជាប់ ទុកជាជំនឿតៗគ្នាមកកំណត់ហៅថា សាសនា។ សាសនានោះ មានគតិផ្សេងពីគ្នាក៏មាន ស្រដៀងគ្នាឬត្រូវគ្នាខ្លះក៏មាន តាមមតិរបស់សាស្តាចារ្យនីមួយៗ ដែលប្រឌិតអាងហេតុផលបង្កើតឡើង ដើម្បីប្រដៅបរិស័ទឲ្យមានជំនឿចុះចូលគោរពរាប់អាន ដូចយើងបានឃើញ បានឮមកហើយ ដែលមានក្នុងលោកសព្វថ្ងៃនេះ។

សាសនាក្នុងលោក មានច្រើនប្រភេទក៏ពិតមែន ប៉ុន្តែបើកំណត់យកសាសនាដែលមានមនុស្សភាគច្រើននិយមកាន់រាប់អាន ឃើញមានតែ៤ប្រភេទ

ដែលគេសម្គាល់ថា ជាសាសនាធំផុតបណ្ដាច់លើសសាសនាឯទៀតទាំងអស់ គឺ ពុទ្ធសាសនា១ ព្រាហ្មណសាសនា១ គ្រិស្តសាសនា១ ឥស្លាមសាសនា១។ ចំណែកខាងសាសនា២គឺ គ្រិស្តសាសនានិងឥស្លាមសាសនា មានសេចក្ដីសម្ដែងចង្អុលប្រាប់ត្រឹមតែឋាននរកសួគ៌ ដល់អ្នកដែលប្រព្រឹត្តអំពើអាក្រក់និងល្អ ឯខាងព្រាហ្មណសាសនា ក៏មានសេចក្ដីចង្អុលប្រាប់ឋាននរកសួគ៌រហូតដល់ព្រហ្មផងទៀត។ សាសនាទាំង៣នេះ ប្រដៅដឹកនាំសត្វវិលនៅតែក្នុងវង្វង់លោកនរក លោកសួគ៌និងលោកព្រហ្មប៉ុណ្ណោះឯង មិនអាចដឹកនាំសត្វ ដែលប្រតិបត្តិតាមឲ្យបានដល់នូវទីបំផុតនៃទុក្ខឬឲ្យចេញចាកលោកទាំង៣នេះបានឡើយ។

ពុទ្ធសាសនា ជាសាសនាមានសារៈសំខាន់ជាងសាសនាឯទៀត ដោយហេតុថា ពុទ្ធសាសនានេះមានសេចក្ដីសម្ដែងចង្អុលប្រាប់នរកសួគ៌និងព្រហ្មដូចសាសនាឯទៀតដែរ ប៉ុន្តែមានគុណវិសេសមួយថ្នាក់ទៀត អាចធ្វើអ្នកប្រតិបត្តិតាមឲ្យបានដល់នូវទីបំផុតនៃទុក្ខឬទីបំផុតនៃលោកទាំង៣ គឺបានដល់និព្វានដែលជាធម្មជាតមិនមានជាតិ ជរា ព្យាធិ មរណៈផងទៀត ឃើញថាពុទ្ធសាសនាមានសេចក្ដីទូលំទូលាយវិសេសជាងសាសនាដទៃពិតមែន។ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធជាបរមគ្រូនៃយើង ព្រះអង្គមានវិចារណញ្ញាណដ៏ជ្រាលជ្រៅ ទ្រង់បានពិចារណារាវរកហេតុផលនៃសេចក្ដីសុខនិងទុក្ខឃើញជាក់ច្បាស់ តាំងអំពីព្រះអង្គឋិតនៅក្នុងឋានៈជាពោធិសត្វមាននាមថា សុមេធបណ្ឌិត។ សូមពណ៌នាដោយសង្ខេបថា សុមេធបណ្ឌិតនោះ បានពិចារណាឃើញច្បាស់ថា

ធម្មតាសង្ខារដែលគុបតែងរូបធម៌និងអរូបធម៌ឲ្យកើតមានឡើងក្នុងលោក សុទ្ធសឹងតែមានសភាពជាគូៗនឹងគ្នាយ៉ាងនេះ កាលបើសេចក្ដីទុក្ខមាន សេចក្ដីសុខជាធម្មជាតផ្ទុយនឹងសេចក្ដីទុក្ខក៏គង់មាន, កាលបើរបស់ក្ដៅមាន ធម្មជាតដ៏ត្រជាក់សម្រាប់លត់នូវកម្ដៅនោះក៏គង់មាន, កាលបើភ្លើងទាំង៣ មានភ្លើងគឺរាគៈជាដើមមាន ធម្មជាតសម្រាប់លត់ភ្លើងនោះក៏គង់មាន, កាលបើបាបមាន បុណ្យក៏គង់មាន, កាលបើជាតិ (កំណើត) មាន ធម្មជាតសម្រាប់ធ្វើមិនឲ្យមានជាតិទៀតក៏គង់មាន។ មិនតែប៉ុណ្ណោះ សុមេធបណ្ឌិត បានពិចារណាដោយសេចក្ដីឧបមាឧបមេយ្យថែមទៀតថា ប្រៀបដូចបុរសម្នាក់ ដើរទៅធ្លាក់ក្នុងរណ្ដៅលាមក ប្រឡាក់ដោយលាមកពាសពេញទាំងខ្លួន បុរសនោះឯងក្រឡេកមើលអំពីចម្ងាយទៅ ឃើញស្រះបោក្ខរណីមួយបិតនៅពីខាងមុខ ដេរដាសដោយផ្កាឈូក មានទឹកថ្លាស្អាត, កាលបើបុរសនោះ ឃើញស្រះមានទឹកថ្លាស្អាតយ៉ាងនេះហើយ មិនដើរចុះទៅដងទឹកស្រះនោះយកមកលាងជម្រះលាមកដែលប្រឡាក់ខ្លួនឲ្យជ្រះស្អាតបាតទេ ក៏មិនមែនជាទោសរបស់ស្រះ គឺជាទោសរបស់បុរសនោះឯង យ៉ាងណាមិញ, អាត្មាអញមានខ្លួនកំពុងប្រឡាក់ដោយមន្ទិល គឺកិលេសយ៉ាងនេះ ទឹកស្រះពោលគឺអមតនិព្វាន ដែលជាធម្មជាតសម្រាប់លាងជម្រះនូវមន្ទិល គឺកិលេសរបស់សព្វសត្វមាន ប៉ុន្តែបើអាត្មាអញ មិនស្វែងរកទឹកស្វែងរកទឹកស្រះ គឺអមតនិព្វាននោះមកលាងជម្រះមន្ទិលគឺកិលេស ដែលអាស្រ័យនៅក្នុងសន្ដានចិត្តឲ្យស្អាតបាតទេ ក៏មិនមែនជាទោសរបស់ទឹកស្រះគឺអមតនិព្វាន គឺជាទោសរបស់អាត្មាអញដោយពិត ក៏យ៉ាង

នោះដែរ។ មួយទៀត ប្រៀបដូចបុរស ដែលត្រូវសត្រូវគឺចោរចោមរោមព័ទ្ធជិតជុំវិញខ្លួន ហើយបម្រុងនឹងសម្លាប់ដណ្តើមយកទ្រព្យសម្បត្តិ ឯផ្លូវសម្រាប់បុរសនោះរត់គេចចេញអំពីកណ្តាប់ដៃចោរនោះមាន ប៉ុន្តែបើបុរសនោះ មិនរត់គេចចេញទៅតាមផ្លូវនោះទេ ក៏មិនមែនជាទោសរបស់ផ្លូវ គឺជាទោសរបស់បុរសនោះឯង យ៉ាងណាមិញ, អាត្មាអញដែលត្រូវសត្រូវ គឺកិលេសចោមរោមរួមរឹតជុំវិញហើយ ឯផ្លូវដ៏ក្សេមជាទីទៅកាន់និព្វាន សម្រាប់រត់គេចចេញអំពីសត្រូវគឺកិលេសមាន ប៉ុន្តែអាត្មាអញមិនរត់គេចចេញទៅតាមផ្លូវដ៏ក្សេមគឺនិព្វាននោះទេ ក៏មិនមែនជាទោសរបស់ផ្លូវដ៏ក្សេមគឺនិព្វាន គឺជាទោសរបស់អាត្មាអញដោយពិត ក៏យ៉ាងនោះដែរ។ មួយវិញទៀត ប្រៀបដូចបុរសដែលត្រូវជំងឺ គឺរោគផ្សេងៗបៀតបៀនរាងកាយឲ្យឈឺចាប់ជានិច្ចកាល ឯពេទ្យសម្រាប់ព្យាបាលឲ្យជាជំងឺមាន ប៉ុន្តែបើបុរសនោះមិនទៅស្វែងរកពេទ្យនោះឲ្យមកព្យាបាលជំងឺរបស់ខ្លួនទេ ក៏មិនមែនជាទោសរបស់ពេទ្យ គឺជាទោសរបស់បុរសនោះឯង យ៉ាងណាមិញ, អាត្មាអញដែលត្រូវជំងឺគឺកិលេសបៀតបៀនយ៉ាងនេះ ឯអាចារ្យឬអ្នកប្រាជ្ញដែលជាអ្នកឈ្លាសវៃប៉ិនប្រសប់ក្នុងការព្យាបាលរម្ងាប់នូវជំងឺគឺកិលេសរបស់ខ្លួនទេ ក៏មិនមែនជាទោសរបស់អាចារ្យឬអ្នកប្រាជ្ញ គឺទោសរបស់អាត្មាអញដោយពិត ក៏យ៉ាងនោះដែរ។

សុមេធបណ្ឌិត លុះត្រិះរិះគិតប្រកបដោយនេក្ខម្មៈ (ការចេញបួស) ដោយសេចក្តីឧបមាឧបមេយ្យផ្សេងៗយ៉ាងនេះហើយ ក៏លះបង់នូវកាមទាំងឡាយហើយ ចេញទៅបួសជាតាបសនៅអាស្រ័យក្នុងព្រៃហិមពាន្ត ខំព្យាយាម

ធ្វើសមណធម៌អស់កាលមិនយូរប៉ុន្មានក៏បានសម្រេចនូវគុណវិសេស គឺសមាបត្តិ៨និងអភិញ្ញា៥ក្នុងរវាង៧ថ្ងៃប៉ុណ្ណោះ។ ខាងក្រោយមក សុមេធតាបស បានទទួលពុទ្ធព្យាករណ៍អំពីសម្នាក់នៃព្រះពុទ្ធទីបង្ករថា "តាបសនេះ មានសេចក្ដីប្រាថ្នាជាពុទ្ធភូមិ អំណឹះពីនេះតទៅមុខ នៅចំនួន៤អសង្ខេយ្យនិង១សែនកប្បទៀត នឹងបានត្រាស់ជាព្រះពុទ្ធមាននាមថា ព្រះសមណគោតម ក្នុងអនាគត"។

សុមេធពោធិសត្វ កាលបើបានស្ដាប់ពុទ្ធព្យាករណ៍នោះហើយ ក៏មានសេចក្ដីត្រេកអរដោយគិតថា សេចក្ដីប្រាថ្នារបស់អាត្មាអញគង់នឹងបានសម្រេចពុំខាន។ ចាប់ដើមអំពីនោះមក សុមេធពោធិសត្វ ប្រឹងព្យាយាមបំពេញបារមីធម៌ទាំង១០ មានទានបារមីជាដើម ដោយឥតមានសេចក្ដីធ្វេសប្រហែស។ កាលបើអស់អាយុអំពីនោះទៅ ក៏អន្ទោលយោនយកកំណើតក្នុងវដ្ដសង្សារ អស់កាលជាអនេកជាតិ ទោះបីទៅកើតជាមនុស្សក្ដី ជាអមនុស្សមានទេវតាជាដើមក្ដី ជាសត្វតិរច្ឆានប្រភេទណាក្ដី ព្រះពោធិសត្វមិនភ្លេចអំពីការបំពេញបារមីធម៌ដែរ រហូតដល់មកកើតក្នុងបច្ឆិមជាតិ (ជាតិខាងក្រោយបំផុត) ក្នុងសក្យត្រកូល ដែនសក្កៈ ក្រុងកបិលព័ស្ដុ មានព្រះនាមថា សិទ្ធត្ថៈ។ លុះដល់ព្រះជន្មាយុ២៩ឆ្នាំ ព្រះសិទ្ធត្ថពោធិសត្វ ទ្រង់ស្ដេចចេញសាងអភិនិស្ក្រមណ៍ ដោយបានធ្វើទុក្ករកិរិយាអស់៦វស្សា ដើម្បីស្វែងរកពោធិញ្ញាណ។ បន្ទាប់ពីនោះមកព្រះអង្គទ្រង់ស្ដេចទៅគង់លើរតនបល្ល័ង្កក្រោមអស្សត្ថព្រឹក្ស (ដើមពោធិ៍) ទ្រង់បែរព្រះភ័ក្ត្រឆ្ពោះទៅខាងបុរត្ថិមទិស ត្រង់គយាសីសប្រទេស ជិត

ស្ទឹងនេរញ្ជរា។ នៅទីនោះឯង ក្នុងវេលាបឋមយាម ព្រះបរមពោធិសត្វ ទ្រង់សម្រួលព្រះហឫទ័យរំពឹងពិចារណាពាវរកពោធិញ្ញាណ ដោយប្រាជ្ញាញាណដ៏បរិសុទ្ធទៅ ក៏បានរកឃើញវិជ្ជាមួយជាដំបូង ហៅថា បុព្វេនិវាសានុស្សតិវិជ្ជា វិជ្ជានេះកើតឡើងធ្វើឲ្យព្រះអង្គមានព្រះហឫទ័យភ្លឺស្វាងធ្លុះឃើញអតីតខន្ធរបស់ព្រះអង្គនិងអតីតខន្ធរបស់សព្វសត្វ ដែលធ្លាប់អាស្រ័យនៅក្នុងភពមុនបែបណាៗ ទ្រង់ឃើញច្បាស់ដោយឥតកំបាំង។ លុះចូលក្នុងមជ្ឈិមយាម ព្រះអង្គទ្រង់បានរកឃើញវិជ្ជាមួយទៀត ហៅថា ចុតូបបាតវិជ្ជា វិជ្ជានេះកើតឡើងធ្វើឲ្យព្រះអង្គ ភ្លឺស្វាងឃើញច្បាស់នូវចុតិនិងបដិសន្ធិនៃសត្វទាំងឡាយក្នុងលោកទាំង៣។ លុះចូលក្នុងបច្ឆិមយាម ព្រះអង្គទ្រង់បានរកឃើញវិជ្ជាមួយទៀត ហៅថា អាសវក្ខយវិជ្ជា វិជ្ជានេះកើតឡើងធ្វើឲ្យព្រះអង្គភ្លឺធ្លុះឃើញច្បាស់នូវអធ្យាស្រ័យរបស់ព្រះអង្គនិងសត្វទាំងឡាយដែលអស់អាសវក្កិលេសហើយឬមិនទាន់អស់អាសវក្កិលេសនៅឡើយ ឯវិជ្ជាដទៃពីនេះទៀត ក៏ព្រះអង្គរកឃើញជាលំដាប់លំដោយគ្នាដែរ។ វិជ្ជាទាំងនេះកើតឡើងក្នុងព្រះហឫទ័យរបស់ព្រះអង្គ នាំឲ្យព្រះអង្គភ្លឺស្វាងច្បាស់ទែងដោយឥតមានទើសទាក់កប់កំបាំងនឹងអ្វីឡើយ ប្រៀបដូចទីដែលងងឹតស្លុបដោយផ្ទាំងងងឹតក្នុងរាត្រីមើលអ្វីពុំយល់ គេយកពន្លឺភ្លើងទៅទ្រោលបំភ្លឺត្រង់ទីងងឹតស្លុបនោះ ផ្ទាំងងងឹតនោះក៏ខ្ចាត់បាត់ទៅ គេអាចមើលឃើញវត្ថុអ្វីដែលនៅក្នុងទីនោះបានទាំងអស់, ពុំនោះសោតប្រៀបដូចភាជនៈអ្វីមួយដែលគេដាក់វត្ថុគ្រប់យ៉ាងក្នុងនោះ ហើយគ្របជិតមិនអាចមើលដឹងថាមានអ្វីក្នុងនោះទេ ប៉ុន្តែបើគេធ្វើគម្របនោះឲ្យរបើកចេញ

ហើយ គេអាចឃើញរបស់គ្រប់យ៉ាងក្នុងភាជនៈនោះបានទាំងអស់ឥតសល់ចន្លោះ យ៉ាងណាមិញ វិជ្ជាទាំងអស់ដែលព្រះអង្គរកឃើញ ធ្វើឲ្យព្រះអង្គភ្លឺច្បាស់ទែងឥតសល់ចន្លោះឬកំបាំងនឹងប្រាជ្ញាញាណរបស់ព្រះអង្គឡើយ ដូច្នោះដែរ។

វិជ្ជាដែលកប់កំបាំងដូចបានពណ៌នាមកខាងលើនោះ គ្មាននរណាមួយក្នុងលោករកឃើញទេ មានតែព្រះអង្គអាចរកឃើញ ហើយប្រកាសប្រាប់ឲ្យលោកទាំងអស់ឃើញតាមព្រះអង្គផង។ ការរកឃើញដូច្នេះហើយ ទើបគេសន្មតហៅព្រះអង្គថា "ពុទ្ធ" ឬហៅថា "អ្នកត្រាស់ដឹង"។

ចាប់ដើមតាំងអំពីព្រះអង្គបានទទួលព្រះបរមនាមថា ព្រះពុទ្ធឬថាអ្នកត្រាស់ដឹងមក តែងប្រៀនប្រដៅដឹកនាំសត្វឲ្យប្រព្រឹត្តទៅក្នុងប្រយោជន៍៣យ៉ាងគឺ ទិដ្ឋធម្មិកប្រយោជន៍ (ប្រយោជន៍បច្ចុប្បន្ន) ១ សម្បរាយិកប្រយោជន៍ (ប្រយោជន៍បរលោក) ១ បរមប្រយោជន៍ (ប្រយោជន៍ដ៏ប្រសើរគឺព្រះនិព្វាន) ១ បណ្តាប្រយោជន៍ទាំង៣យ៉ាងនោះ ប្រយោជន៍បច្ចុប្បន្ន ព្រះអង្គទ្រង់សម្តែងទូន្មានសត្វ ទុកតិចជាងប្រយោជន៍បរលោកៗ ព្រះអង្គទ្រង់សម្តែងទូន្មានសត្វទុកតិចជាងប្រយោជន៍ គឺព្រះនិព្វាន ព្រោះព្រះអង្គទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ដោយប្រាជ្ញាញាណថា និព្វាន ទើបជាគុណវិសេសអាចញុំាងសត្វឲ្យរួចផុតចាកភ្លើងទុក្ខនិងភ្លើងកិលេសក្នុងវដ្តសង្សារបាន។ ព្រោះហេតុនោះ ពុទ្ធោវាទរបស់ព្រះអង្គដែលទ្រង់ប្រៀនប្រដៅសត្វ ដោយប្រយោជន៍៣យ៉ាង ដូចបានពោលមកហើយនោះ ហៅថាជាគោលនៃពុទ្ធសាសនាឬពុទ្ធោវាទដែលសម្តែងថាៈ

សព្វបាបស្ស អករណំ កុសលស្សូបសម្បទា
សចិត្តបរិយោទបនំ ឯតំ ពុទ្ធាន សាសនំ។

សេចក្តីថា "ការមិនធ្វើអំពើអាក្រក់គ្រប់យ៉ាង១ ការបំពេញកុសលផ្សេងៗ ឲ្យកើតមានឡើង១ ការធ្វើចិត្តរបស់ខ្លួនឲ្យបរិសុទ្ធផូរផង់ចាកគ្រឿងសៅហ្មង១ ទាំង៣នេះ ហៅថា ជាគោលនៃពុទ្ធសាសនា"។

ត្រង់ពុទ្ធោវាទថា ការមិនធ្វើអំពើអាក្រក់គ្រប់យ៉ាងនោះ ជាឱវាទមានសេចក្តីទូលំទូលាយណាស់ គឺបានដល់សីលឬសិក្ខាបទទាំងអស់ ជាពុទ្ធប្បញ្ញត្តិនិងពុទ្ធានុញ្ញាតដែលមានក្នុងវិន័យបិដក។ ត្រង់ពុទ្ធោវាទថា ការបំពេញកុសលផ្សេងៗ ឲ្យកើតមានឡើងនោះ ជាឱវាទមានសេចក្តីទូលំទូលាយណាស់ គឺបានដល់ចិត្តឬសមាធិចិត្តទាំងអស់ដែលមានក្នុងសុត្តន្តបិដក។ ត្រង់ពុទ្ធោវាទថា ការធ្វើចិត្តរបស់ខ្លួនឲ្យបរិសុទ្ធផូរផង់ចាកគ្រឿងសៅហ្មងនោះ ជាឱវាទមានសេចក្តីទូលំទូលាយណាស់ គឺបានដល់បញ្ញាឬវិបស្សនាបញ្ញាទាំងអស់ដែលមានក្នុងអភិធម្មបិដក។

ន័យមួយទៀត ពុទ្ធសាសនា មានលម្អ៣ថ្នាក់ គឺសីលចាត់ទុកជាអាទិ-កល្យាណ (លម្អថ្នាក់ខាងដើម) នៃពុទ្ធសាសនា, សមាធិ ចាត់ទុកជាមជ្ឈ-កល្យាណ (លម្អថ្នាក់កណ្តាល) នៃពុទ្ធសាសនា, បញ្ញា ចាត់ទុកជាបរិយោសាន-កល្យាណ (លម្អថ្នាក់ខាងចុង) នៃពុទ្ធសាសនា។

សីលដែលចាត់ទុកជាលម្អថ្នាក់ខាងដើមនៃពុទ្ធសាសនា ចែកចេញជា ២គឺ សីល១ អធិសីល១។

សីលនិងអធិសីល មានសេចក្ដីផ្សេងគ្នាដូចម្ដេច?

សីល៥ក្ដី សីល៨ក្ដី សីល១០ក្ដី ហៅត្រឹមតែសីលប៉ុណ្ណោះ ព្រោះថា សីលទាំងនោះ ទោះបីព្រះពុទ្ធកើតឡើងក្ដី មិនទាន់កើតឡើងក្ដី រមែងមានប្រព្រឹត្តទៅក្នុងលោកជាធម្មតា។ សូម្បីក្នុងសម័យដែលព្រះពុទ្ធកើតឡើងហើយ ព្រះពុទ្ធនិងសាវ័កទាំងឡាយរបស់ព្រះពុទ្ធ តែងទូន្មានដឹកនាំមហាជនឲ្យតាំងនៅក្នុងសីលទាំងនោះដែរ។ ទុកជាក្នុងសម័យដែលព្រះពុទ្ធមិនទាន់កើតឡើងនៅឡើយ ព្រះបច្ចេកពុទ្ធទាំងឡាយក្ដី សមណព្រាហ្មណ៍ទាំងឡាយ អ្នកប្រព្រឹត្តធម្មិជាកម្មវាទីក្ដី ស្ដេចចក្រពត្តិក្ដី ពោធិសត្វទាំងឡាយក្ដី ក៏គង់តែទូន្មានដឹកនាំមហាជនព្រមទាំងខ្លួនឯង ឲ្យតាំងនៅក្នុងសីលទាំងនោះដែរ។ ជនទាំងឡាយកាលបើបានបំពេញកុសលកម្មគឺសីលនោះហើយ រមែងបានទទួលនូវសម្បត្តិក្នុងទេវលោកនិងមនុស្សលោក។ ចំណែកខាងបាតិមោក្ខសំវរសីល ទើបហៅថា អធិសីល ព្រោះថាបាតិមោក្ខសំវរសីលនោះ ជាសីលដ៏ប្រសើរខ្ពង់ខ្ពស់ក្រៃលែងជាងលោកិយសីលទាំងអស់ ដូចព្រះអាទិត្យប្រសើរក្រៃលែងជាងពន្លឺអ្វីទាំងអស់ក្នុងលោក ពុំនោះសោត ដូចភ្នំសិនេរុប្រសើរក្រៃលែងជាងភ្នំទាំងឡាយ ដោយហេតុថា បាតិមោក្ខសំវរសីល កើតមានឡើងតែក្នុងសម័យពុទ្ធុប្បាទ គឺក្នុងសម័យដែលមានព្រះពុទ្ធត្រាស់ឡើងក្នុងលោក ក្រៅពីសម័យពុទ្ធុប្បាទមិនមានសោះឡើយ។ មែនពិត បាតិមោក្ខសំវរសីល ដែលព្រះពុទ្ធបានបញ្ញត្តតាំងទុកហើយ សត្វដទៃណាមួយ មិនអាចដកពុទ្ធប្បញ្ញត្តិនោះចេញឬតាំងបញ្ញត្តថែមលើពុទ្ធប្បញ្ញត្តិនោះទៀតបានឡើយ មានតែព្រះពុទ្ធទាំងឡាយទេ

ទើបអាចដកចេញឬបញ្ញត្តថែមនូវបាតិមោក្ខសំវរសីលឲ្យសមគួរដល់វីតិក្កមទោសនោះៗបាន។ ន័យមួយទៀត ក្រៅពីបាតិមោក្ខសំវរសីល, សីលទាំងឡាយដែលសម្បយុត្តដោយមគ្គនិងផល ក៏ហៅថា អធិសីលផងដែរ។

ចិត្តសម្តៅយកសមាធិចិត្ត ដែលចាត់ទុកជាលម្អថ្នាក់កណ្តាលនៃពុទ្ធសាសនា ចែកចេញជា២គឺ ចិត្ត១ អធិចិត្ត១។

ចិត្តនិងអធិចិត្ត មានសេចក្តីផ្សេងគ្នាដូចម្តេច?

កុសលចិត្ត៨ ជាកាមាវចរកុសលក្តី សមាបត្តិចិត្ត៨ ជាលោកិយក្តី រួមហៅត្រឹមតែចិត្តម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះ ទោះបីក្នុងសម័យពុទ្ធុប្បាទក្តី ក្នុងសម័យមិនមែនពុទ្ធុប្បាទក្តី ការប្រព្រឹត្តទៅនៃចិត្តទាំងនោះ តែងមានជាប្រក្រតី។ សូម្បីក្នុងសម័យពុទ្ធុប្បាទ ការទូន្មានដឹកនាំមហាជនរបស់ព្រះពុទ្ធនិងសាវ័កទាំងឡាយរបស់ព្រះពុទ្ធ ក៏គង់តែឲ្យប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្តទាំងនោះដែរ ហេតុនោះ ជនទាំងឡាយកាលបើបានបំពេញកុសលកម្មដោយចិត្តនោះហើយ រមែងបានទទួលនូវសម្បត្តិក្នុងទេវលោកនិងមនុស្សលោក។ ពុទ្ធសាសនិកអ្នកអាន គប្បីជ្រាបសេចក្តីនេះ តាមន័យដែលបានពោលរួចមកហើយក្នុងសីលនោះផងចុះ។ ចំណែកខាងសមាបត្តិចិត្ត៨ ដែលជាជើងនៃវិបស្សនាឬប្រកបដោយវិបស្សនាទើបហៅថាអធិចិត្ត ព្រោះថា អធិចិត្តនោះ ជាចិត្តប្រសើរឧត្តមក្រៃលែងជាងលោកិយចិត្តទាំងអស់ ដូចអធិសីលប្រសើរក្រៃលែងជាងសីលទាំងឡាយដូច្នោះដែរ។ អធិចិត្តនោះ មានតែក្នុងសម័យពុទ្ធុប្បាទក្រៅចាកសម័យពុទ្ធុប្បាទមិនមានសោះឡើយ។ ម្យ៉ាងទៀត ក្រៅពីអធិចិត្តនោះចេញ ចិត្តទាំងឡាយដែល

សម្បយុត្តដោយមគ្គនិងផល ក៏ហៅថា អធិចិត្តផងដែរ។

បញ្ញាដែលចាត់ជាលម្អថ្នាក់ខាងចុងនៃពុទ្ធសាសនា ចែកជា២គឺ បញ្ញា ១ អធិប្បញ្ញា១។

បញ្ញានិងអធិប្បញ្ញា មានសេចក្តីផ្សេងគ្នាដូចម្តេច?

កម្មស្សកតាញាណ គឺការដឹងយល់ច្បាស់ថា សត្វទាំងឡាយគ្រប់ប្រភេទ សុទ្ធតែមានកម្មគឺកុសលនិងអកុសលជារបស់ខ្លួន ដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយន័យថា ទានដែលគេឲ្យហើយរមែងមានផល, ការបូជាធំក្តី តូចក្តីរមែងមានផល, យ៉ាងនេះជាដើម ការយល់ឃើញដូច្នេះ ហៅត្រឹមតែបញ្ញាប៉ុណ្ណោះ។ ព្រោះថា បញ្ញានោះ ទោះបីក្នុងសម័យដែលមានព្រះពុទ្ធកើតឡើងក្តី មិនទាន់កើតឡើងក្តី រមែងមានប្រព្រឹត្តទៅក្នុងលោកជាធម្មតា។ សូម្បីក្នុងសម័យដែលព្រះពុទ្ធកើតឡើងហើយ ព្រះពុទ្ធនិងសាវកទាំងឡាយរបស់ព្រះពុទ្ធ តែងទូន្មានដឹកនាំមហាជនដោយបញ្ញានោះដែរ។ ទុកជាក្នុងសម័យដែលព្រះពុទ្ធមិនទាន់កើតឡើងនៅឡើយ ព្រះបច្ចេកពុទ្ធទាំងឡាយក្តី សមណព្រាហ្មណ៍ទាំងឡាយអ្នកប្រព្រឹត្តធម៌ជាកម្មវាទីក្តី ស្តេចចក្រពត្តិក្តី ពោធិសត្វទាំងឡាយក្តី ក៏គង់តែទូន្មានដឹកនាំមហាជនដោយបញ្ញានោះដែរ។ ព្រោះហេតុនោះ ជនទាំងឡាយ កាលបើបានបំពេញកុសលកម្មដោយបញ្ញានោះហើយ រមែងបានទទួលនូវសម្បត្តិក្នុងទេវលោកនិងមនុស្សលោក។

ចំណែកខាងវិបស្សនាញាណ គឺញាណដែលកំណត់ដោយការពិចារណាឃើញច្បាស់ថា សង្ខារទាំងឡាយសុទ្ធតែលុះនៅក្នុងអំណាចនៃត្រៃលក្ខណ៍

ទើបហៅថា អធិប្បញ្ញា ព្រោះថា អធិប្បញ្ញានោះ ជាធម្មជាតិប្រសើរឧត្តមក្រៃលែងជាងលោកិយប្បញ្ញាទាំងអស់ ដូចជាអធិសីលនិងអធិចិត្តប្រសើរក្រៃលែងជាងសីលនិងចិត្តទាំងឡាយដូច្នោះដែរ។ អធិប្បញ្ញានោះ បើវៀរចាកសម័យពុទ្ធុប្បាទចេញហើយមិនមានសោះឡើយ។ ម្យ៉ាងទៀត ក្រៅពីអធិប្បញ្ញាដែលបានពោលមកហើយនោះ បញ្ញាដែលសម្បយុត្តដោយមគ្គនិងផល ក៏ហៅថាអធិប្បញ្ញាផងដែរ។

សូមជ្រាបអំពីគោលនៃពុទ្ធសាសនា ដោយសេចក្ដីរួបរួមថា សីលជាជំហានទី១ សមាធិជាជំហានទី២ បញ្ញាជាជំហានទី៣នៃពុទ្ធសាសនា។

គោលពុទ្ធសាសនាចប់ដោយសង្ខេប

ស្រាវជ្រាវដោយៈ ជាច់ សុគឹម